

BETER IS NIET GENOEG

Leesexemplaar

Marc De Vos

BETER
IS NIET
GENOEG

Onze toekomst na het einde
van de globalisering

Polis

INHOUD

Requiem voor de analoge generaties 7

We kunnen veel beter 13

- 1 Besturen kun je leren 17
- 2 Begraaf de kleilagen 55
- 3 Blijf kalm en blijf bij de les 95

Uw sociale zekerheid! 133

- 4 Niet verzuren, maar verzilveren 137
- 5 Werk aan werk 187
- 6 Pensioneer het pensioen 215

Europa, ondanks en boven alles 249

- 7 Waar de Unie staat 253
- 8 Europees zijn onze waarden 289
- 9 Red de geest van 1989 317

Epiloog: mijlpalen voor 2050 367

REQUIEM VOOR DE ANALOGIE GENERATIES

Ik ben geboren in 1970. Lid van generatie X, ook bekend als verloren generatie of generatie nix, want vooralsnog heeft ze weinig grote potten gebroken. Geplet tussen de revolutionaire babyboomers en de wereldverbeterende millennials. Mijn generatie is de laatste analoge generatie. Gespeeld met hetzelfde speelgoed als de ouders. Gelezen in dezelfde boeken, van dezelfde openbare bibliotheek. Een handvol tv-kanalen als venster op de wereld, inhoud streng bewaakt en kijktijd streng beperkt. Gekweekt in de terugslag na 1968. Leren zwijgen, met twee woorden spreken, stilzitten, op tijd naar bed, bord leegeten, en de meester heeft altijd gelijk.

De jaren tachtig waren geweldig. Heerlijke popmuziek en muziekvideo's, MTV en de walkman. Films en series zo goed en zo simpel – *Dallas* en *The A-Team* lijken nu wel karikaturen. De paus was een rondreizende vedette. Er ging natuurlijk van alles mis in de volwassen wereld. Droogte en hongersnood in Afrika, bonje in het Midden-Oosten, aidsepidemie. Die sombere Wilfried Martens met steeds weer een andere bril, steeds weer premier van steeds weer nieuwe Belgische herstelregeringen. Maar er was fascinatie. De toekomst werd tastbaar. De computer kwam zowaar in huis. De spaceshuttle beloofde ons de kosmos. De telefoon werd mobiel – voor de rijke zakenman.

De Koude Oorlog was de stoorzender van mijn jeugd. Het tv-journaal en de kranten telden hoeveel tanks en kernkoppen het duistere Oostblok op ons kon loslaten. De Olympische Spelen waren hoogmissen van politieke boycot of wedijver tussen het Westen en de communisten. De plaatsing van Amerikaanse kernraketten in West-Europa leidde tot enorme protestbetogingen. Ronald Reagan was een seniele oorlogszoeker en een nucleair armageddon was dichtbij. Daar werd een akelige film over gemaakt – *The Day After*.

Tot de grote communistische vijand plots instortte als een kaartenhuis. De dag van 9 november 1989 staat op mijn netvlies gebrand. De Muur van Berlijn wordt doorbroken. Honderdduizenden trekken van Oost naar West, luidkeels op zoek naar vrijheid. Ze worden doorgelaten en niet doodgeschoten. In een paar jaar imploderen alle totalitair-socialistische staten van Oost-Europa en, kort nadien, de hele Sovjet-Unie.

Het communisme had het kapitalisme niet kunnen volgen. Het verschil tussen West en Oost was het verschil tussen een prachtige onverslijtbare West-Duitse Mercedes en een aftandse krakkemikkige Oost-Duitse Trabant. De wapenwedloop had de rug van het communisme gebroken. Die dekselse Reagan had dan toch gelijk. We beleefden ‘het einde van de geschiedenis’. Het Westen – de combinatie van persoonlijke vrijheid, politieke vrijheid en economische vrijheid – had gewonnen zonder te moeten vechten. De toekomst was aan ons.

Achteraf is de overwinningsroes herkenbaar. In datzelfde scharnierjaar 1989, op Valentijnsdag, werd ‘fatwa’ een wereldwijd begrip. De Iraanse leider ayatollah Khomeini verklaarde de schrijver Salman Rushdie vogelvrij, zette een prijs van een miljoen dollar op zijn hoofd en riep alle moslims op hem te vermoorden. In juni van datzelfde jaar werden massale studentenprotesten voor de vrijheid, op het immense Tianan-

menplein in Peking, letterlijk aan flarden geschoten. Tot op de dag van vandaag weet niemand met hoeveel duizenden doden tot gevolg.

Anno 2020 ben ik niet meer zeker om welke gebeurtenis het jaar 1989 uiteindelijk herinnerd zal blijven. De geschiedenis is alvast helemaal terug. Religie is terug. Onwezenlijk voor wie is opgegroeid in de seculiere westerse wereld. Islamitisch totalitarisme en alle minder extreme geloofsvarianten zijn 'alive and kicking', bovendien geëxporteerd naar onze gewesten via immigratie zonder integratie. Rusland is terug, trots, geografisch machtig, ondemocratisch, antiwesters, altijd op zoek naar buitenlandse bedreiging. Dat is al meer dan duizend jaar lang zo geweest. Nog veel verder terug gaat het imperiale China. Dat is niet 'verwesterd', maar is Chinees gebleven, communistisch en staatskapitalistisch, de eerste 'data-autocratie' van de eenentwintigste eeuw – op weg naar 1984 in 2084. Democratie, persvrijheid, vrijheid van meningsuiting, academische vrijheid: ze zijn stelselmatig en gedocumenteerd op de terugweg, zelfs binnen Europa.

We zijn allemaal, willens nillens, kinderen van onze eigen tijd, geboetseerd door de gebeurtenissen van ons leven. Wie de stagflatie van de miserabele jaren zeventig heeft gekend, wie de nadagen en de einddagen van de Koude Oorlog heeft beleefd, wie het socialisme heeft zien falen, kijkt anders naar de wereld dan de generaties die hun volwassenheid hebben gevonden in de aanslag op het World Trade Center in New York, in de oorlog in Irak, in de bankencrisis van 2008, in de eurocrisis, in de burgeroorlogen in het Midden-Oosten, in het islamitische terrorisme, of in de vluchtelingencrisis.

Volgens diverse peilingen zou een belangrijk deel van de jongeren en de jongvolwassenen geboren na 1980, zowel in de Verenigde Staten als in Europa, 'socialisme' verkiezen boven 'kapitalisme'. Ik gebruik aanhalingstekens omdat elke generatie een eigen betekenis geeft aan die eeuwige ismen. Ik

vermoed niet dat mensen terug willen in de tijd naar de grauwe kant van het toenmalige IJzeren Gordijn. Maar er heerst pessimisme over de toekomst. Onder de scholieren leeft ronduit klimaatangst en de overtuiging van een aanstaande existentiële strijd voor mens en planeet, misschien zelfs tussen mens en planeet. Ik draag dit boek op aan hun idealisme.

Dit boek bundelt opinies, een chronologie van de eerste kladversie van de geschiedenis, geschreven toen het nog geen geschiedenis was. De opinies zijn geselecteerd vanwege hun onderwerp en vanwege hun boodschap. Ik opinieer over de grote thema's van onze tijd, die ook grote opdrachten voor de toekomst zijn. Ik schrijf over België, over Europa en de wereld die we delen. Ik behandel de toekomst van de welvaartsstaat die we van de babyboomers hebben geërfd, overheidsschuld inbegrepen. Ik reflecteer over de werking van de democratie België als een bevoorrecht waarnemer die heeft geproefd van politiek en heeft vertoefd in andere landen.

Ik draag de waarden van 1989 in mij. Vrijheid is voor mij een groot goed en een intrinsiek goed. Ik bekijk ons tijdsgewricht en formuleer uitdagingen die soms lezen als harde lessen. De drie decennia sinds 1989 hebben mij geleerd dat een vrije samenleving moet waken over de morele vrijheidswaarden. Zonder waarden die ons persoonlijk gedrag leiden, zonder waarden die ons gedrag als burger in de samenleving vormen, zonder waarden die het gedrag van gezaghebbers en bestuurders sturen, zonder waarden die het gedrag van organisaties en bedrijven schragen, ontardt de vrijheid.

Vrijheid en moraliteit zijn geen vijanden maar bondgenoten. Vrijheid is losbandigheid zonder waarden. Moraliteit gedijt alleen in en door de vrijheid die keuzes toelaat. Oorlog en armoede waren eeuwenlang het bindmiddel van onze samenlevingen, die dreven op een sterke persoonlijke en collectieve moraal die was gesmeed in gemeenschappelijke strijd

en in persoonlijke offers, geolied door religie, gevoed door onderwijs met een opvoedingsmissie. Intussen kennen we al meer dan drie generaties vrede en welvaart. Dat is fantastisch, ongekend sinds de Romeinen. Maar we weten van diezelfde Romeinen dat de gewenning aan vrede en welvaart kan eindigen in verval, decadentie en uiteindelijk ondergang.

We leven in een samenleving waarin de klassieke groeps-moraal – van de familie, van het ‘ras’ of de natie en van de religie – is weggedeemsterd of weggezuiverd. Waarin culturele identiteit en moraliteit zijn ingeruild voor cultuurrelativisme. Waarin onderwijs is gedegradeerd tot een instrument voor diplomaproductie en nivellering. Waarin ongelijkheid en armoede geen stimulans zijn voor hard werken en opoffering, maar eerder een excuus voor werkloosheid, drugs, criminaliteit, zelfs terrorisme. Waar waarden van plicht, inspanning, gezag en verdienste zijn ingeruild voor oppervlakkige ambities van recht, welzijn, tolerantie en gelijkheid. Zowel politiek, als economisch, als sociaal is ons discours vooral monetair, materialistisch en hedonistisch.

In de financiële crisis, in onze schuldverslaving, in de erosie van democratie, in het verkwanselen van de welvaartsstaat, in de neergang van de Europese Unie en in de sluipende klimaatopwarming ontwaar ik diepe morele oorzaken en tekorten. In de bekommernissen en protesten van de jongere generaties zie ik een moreel reveil. Dat is een sterke en positieve energie waarop we de toekomst kunnen bouwen. Maar het is ook een gevaar. De les van het recente communistische verleden is dat het grootste menselijke ideaal kan leiden tot de grootste onmenselijkheid. Het communisme is dood. De verlokking om in vrijheidsressentiment en vrijheidsbeknotting morele superioriteit te zoeken is springlevend. Dit boek wil daartegen waarschuwen.

Aan het einde van de twintigste eeuw hebben dominerende westerse landen hun vrijheidswaarden internationaal

als universele waarden gepromoot en ook via internationale verdragen en instellingen verankerd. Paradoxaal genoeg hebben ze tegelijkertijd het cultuurhistorische DNA daarvan ontkend en bedolven onder politiek correct relativisme. Wat wij oprecht als universeel zien, zien anderen oprecht als westerers.

In de eenentwintigste eeuw komt die gedachte als een boemerang terug. Mijn verwachting is dat vrijheid in de toekomst niet alleen een ideologische, maar ook een beschavingsstrijd zal worden. Vrijheid zal internationaal niet overwinnen als we niet nationaal de moraliteit van vrijheid met verantwoordelijkheid herontdekken. Juist de amorele schijn van de westerse samenleving maakt ons samenlevingsmodel elders verdacht of onaantrekkelijk. De grootste beleidsuitdagingen voor de komende decennia zijn daarmee ook culturele en beschavingsuitdagingen. Dat perspectief domineert wanneer ik dit boek afsluit. Ik ontwaar drie grote mijlpalen in de aanloop naar 2050. We zullen samen de weg naar de toekomst bepalen. Ik hoop enige richting te kunnen aanwijzen.

Januari 2020

WE KUNNEN VEEL BETER

Leesexemplaar

Democratie is lastig en morsig. De korte termijn wint het gemakkelijk van de lange termijn. Maar de ene democratie is de andere niet. België blinkt uit in onvermogen tot beleidsstrategie. Vlaanderen doet veel strategische denkoefeningen, maar voert ze niet uit. De demografische vergrijzing, de pensioenen, de overheidsschuld, de energievoorziening, het klimaat, de mobiliteit, de integratie van immigranten – de lijst van aanhoudend achterophinken wordt steeds langer. We steken veel politieke energie in maatregelen die de uitdagingen niet aanpakken maar maskeren. Het opvangen van dat uitstelgedrag vergt dan weer nieuwe energie. Zo komen we eigenlijk nooit tot doorbraken.

Wat opvalt is dat niet alleen het handelen, maar ook het denken over de grote thema's vaak muurvast zit. Er is amper voortschrijdend inzicht. De dogma's zijn zombies: ze sterven nooit. Er sluipt heel weinig pragmatiek in beleid en bestuur. Dat overstijgt ruimschoots de partijpolitiek. Belangengroepen krijgen in België een publieke opdracht, maar kunnen het eigenbelang niet loslaten. Sociaal overleg is een permanente splijtzwam en een blok aan het been. Ons consensusmodel heeft het conflict geïnstitutionaliseerd. We organiseren de impasse.

De complexiteit van België is een doodoener. Wat de regio's zelf kunnen doen, doen ze niet wezenlijk beter. Het publieke debat is medeplichtig. Ernst en zakelijkheid gedijen niet in de media. Slogans en revolutie wel. Sinds de bankencrisis van 2008 zijn de remmen los. Tegen een achtergrond van vooruitgangspessimisme domineren nieuwe obsessies zoals geluk, basisinkomen, ongelijkheid en klimaatpaniek. Ik

ontwaar veel oude ideologie in nieuwe zakken, ongehinderd door wenselijkheid of haalbaarheid.

We doen het zo slecht dat het gemakkelijk is om beter te doen. Gemakkelijk, maar niet genoeg. We moeten leren veel beter te doen als we de toekomst echt beter willen.

1

BESTUREN KUN JE LEREN

2005 » Het Generatiepact voorbij

Als België welvaart en tewerkstelling wil doen groeien, zal het de hervormingen uit het Generatiepact veel verder moeten doortrekken. Met dit glasheldere oordeel bevestigde het Internationaal Monetair Fonds (IMF) wat diverse andere studies al eerder uitwezen: het fameuze Generatiepact is noodzakelijk, maar onvoldoende. Op de begane grond van het Belgische beleid blijkt de noodzakelijkheid echter niet alleen onvoldoende, maar vooralsnog ook onmogelijk.

Het ziet er wel naar uit dat het Generatiepact in zijn heronderhandelde versie de agenda van de federale regering zal verlaten. De sp.a wil bij monde van haar nieuwbakken voorzitter de gescheurde bladzijde zo snel mogelijk omslaan. De vakbondstop kanaliseert het verzet van de basis via onderhandelingen in de Nationale Arbeidsraad en op sectorniveau. Een politieke landing wordt voorbereid en dus dringt een tussentijdse balans zich op.

De uitdaging van internationale concurrentie en vergrijzing dwingt ook België in een hervormingslogica. Als we geleidelijke maar onvermijdelijke achteruitgang willen voorkomen, zullen structurele ingrepen nodig zijn. Het Generatiepact is slechts het voorspel van een hervormingsperiode die meerdere kabinetsperiodes zal beslaan. De eindeloze heisa rond het pact bewijst dat alle partijen nog in hun

hervormingsrol moeten groeien. Politiek, ondernemingen, vakbonden en burgers zullen ook zichzelf moeten hervormen, zodat ons land de uitdaging van globalisering en vergrijzing tot een opportuniteit kan maken.

Eerst de politiek. Hoewel de regering ootmoedig toegeeft enkel voor geleidelijke evolutie te kunnen gaan, bombardeert zij een collage van 66 detailmaatregelen tot een heus Generatiepact. Daarmee ontstaat de perceptie van een definitieve en omvattende aanpak. Die perceptie werkt contraproductief, vooral omdat het tijdsperspectief de lange termijn is. Wie vandaag de dag onder het Generatiepact moet inleveren, ziet niet dat het overmorgen anders en beter moet worden dankzij volgende hervormingen. Wie na het Generatiepact een nieuwe hervormingsronde moet realiseren, zal eerst de mythe van een eindpact moeten doorbreken.

De federale regering werd tot actie gedwongen omdat, ondanks bergen studies en ettelijke maanden van onderhandelingen, een consensus met de sociale partners onmogelijk bleek. De posities waren duidelijk en dus kon de regering haar salomonsoordeel meteen als definitief poneren. Over het Generatiepact viel niet te onderhandelen. Een paar acties en wat socialistische verdeeldheid verder wordt er toch onderhandeld. Geen vrees echter: wanneer de vakbonden een lightversie niet slikken, zal de regering het oorspronkelijke pact doorduwen. De vakbonden slikken niet, maar de regering blijft wel braafjes bij de gewijzigde versie. Weg geloofwaardigheid. Rampzalig voor een proces waarin de politiek de kunst van het haalbare moet verlaten voor de kunst om het noodzakelijke haalbaar te maken.

Ook de ondernemingen hebben nog een lange weg te gaan. Ze ondergaan de politieke strijd met licht gemor, maar kunnen zelf ook constructief bijdragen. Ondernemingen hebben het vermogen en de verantwoordelijkheid om hun personeelsbeleid leeftijdsbewust te maken. We moeten ermee

ophouden werknemers op hun leeftijd te beoordelen. Wanneer oudere werknemers meer kansen krijgen, wordt het perspectief van langer werken aantrekkelijker. Vergrijzing vergt dat de loopbaan tot een langere en gevarieerde levensbaan kan evolueren. Daarvoor moeten ook de geesten en praktijken op de werkvloer veranderen.

De vakbonden staan voor moeilijke jaren. Vakorganisaties hebben altijd gediend voor de geleidelijke uitbouw van een vast sociaal-economisch welvaartsmodel. Nu moet het model zelf worden verbeterd. De rol van een constructieve modelhervormer is duidelijk nog niet op vakbondsmaat gesneden. Hun harde oppositie tegen en obstructie van het Generatiepact heeft de vakbonden veel krediet gekost. Met het dreigende schisma in de socialistische metaalvakbond is ook de geest van communautaire splitsing uit de fles. Interne verdeeldheid en radicalisme dreigen de vakorganisaties politiek te marginaliseren. De macht van vakorganisaties mag in ons land dan al institutioneel verankerd zijn, hun invloed zal stelselmatig afnemen wanneer zij blijven schreeuwen aan de zijlijn.

De identiteitscrisis van het Belgische syndicalisme heeft niet alleen te maken met structuren en leidende personen, maar ook met de basis. Uiteindelijk moeten burgers en militanten zelf veranderen. Allemaal moeten we beseffen dat vervroegde pensionering een historische luxe is die we ons in de toekomst niet meer kunnen veroorloven. Wij moeten ons voorbereiden op langere en meer afwisselende carrières. We moeten inzien dat een dogmatisch behoud van alle verworvenheden parasiteert op de volgende generaties en ook de toekomstige financiering van de eigen sociale bescherming fnuikt.

De omwenteling in de hoofden lijkt vandaag de dag moeilijk, maar ze heeft de tijd mee. Naarmate de jaren verstrijken, zal de vergrijzing zich duidelijker manifesteren. Ondertus-

sen hebben we de tijd om door structurele hervormingen kansen te scheppen die nu onzichtbaar zijn. Als we bijvoorbeeld de diensteneconomie sterker kunnen laten groeien, zal ook de tewerkstelling groeien waarin langere carrières minder problematisch zijn. Het Generatiepact raakt slechts aan randvoorwaarden van economie en arbeidsmarkt. Succes ontstaat door aansluitend de grondvoorwaarden voor economische competitiviteit te verbeteren.

Daar knelt hem nu juist het schoentje. Het Generatiepact heeft bloed, zweet en tranen gekost. Terwijl de volgende hervorming verder en dieper zou moeten gaan, dreigt integendeel hervormingsmoeheid. De socialistische partijen voelen zich kwetsbaar en zullen temporiseren naar de verkiezingen van 2006 en 2007. Eenieder is de gevangene van zijn eigen korte tijdsperspectief. Vergrijzing en globalisering zijn echter uitdagingen over een lange termijn. Als we die lange termijn niet constant op de radar houden, zal het schip uit koers raken en veel averij oplopen. Het symbolisme rond het Generatiepact mag niet leiden tot immobilisme op andere hervormingsfronten.

2008 » **Het IMF luidt de alarmklok voor België**

België staart al meer dan een halfjaar gehypnotiseerd naar de eigen institutionele navel. Ondertussen draait de wereld verder en tikt de klok van de vergrijzing steeds luider. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) schudt nu de patiënt wakker en maant aan tot ingrijpende budgettaire en sociaal-economische maatregelen. De diagnose en de remedies zijn helder en hard. Maar hebben wij nog het politieke bestel om ze aan te pakken?

Het IMF heeft zijn jaarlijkse analyse van België publiek gemaakt. Alleen de conclusies zijn duidelijk; het volledige cij-

ferwerk is voor later. Maar het zijn de conclusies die tellen en die zorgen voor de nodige koude rillingen. Het IMF gaat recht door zee en confronteert de Belgische bewindslieden, zowel binnen en buiten de partijpolitiek, met de harde realiteit en met de eigen verantwoordelijkheid.

De diagnoses van het IMF liegen er niet om. De economische groei zal in 2008 lager liggen dan verwacht en het verwachte halve procent overschot op de begroting, ter voorbereiding van de vergrijzing, is onrealistisch. Noch nieuwe uitgaven, noch belastingverlagingen zijn mogelijk zonder compensatie op een andere budgetpost. België loopt daarenboven achter in de budgettaire voorbereiding van de vergrijzing.

Het IMF is even onverbloemd en realistisch in zijn aanbevelingen. Bij gebrek aan budgettaire ruimte en in een vertragend economisch klimaat moet de redding komen van uitgavenbeperkingen en structurele hervormingen die de Belgische motor beter doen draaien. Een greep uit de aanbevelingen: het budget van de gezondheidszorg niet sneller laten groeien dan de economie (1,6 procent in 2008), aanhoudende loonmatiging ondanks de stijgende levensduurte, afbouw van overheidssubsidies, een efficiëntere overheid met minder ambtenaren, hervorming van de werkloosheidsverzekering met in de tijd beperkte uitkeringen, het uitdoven van elke vervroegde pensionering en het flexibeler maken van de collectieve loononderhandelingen.

Dit is een redelijk onheilspellend lijstje. Wie de Belgische realiteit een beetje kent, weet namelijk dat al deze remedies evenveel betonnen muren van heilige huizen voorstellen. Bezit ons politiek bestel of ons overlegmodel de daadkracht om deze muren te slopen? De vraag is helaas retorisch.

Het IMF legt eigenlijk de vinger op de wond van wat al het 'Belgische trilemma' werd genoemd: het consensusaxioma om tegelijkertijd de uitgaven te drukken, de uitgaven te ver-

hogen en de tewerkstellingscreatie te verbeteren. Uitgaven moeten gedrukt worden om de grote overheidsschuld verder af te bouwen via begrotingsoverschotten die budgettaire ruimte voor de vergrijzing moeten opleveren. Anderzijds moeten uitgaven omhoog voor meer gezondheidszorg, betere pensioenen, hogere uitkeringen en de oneindige stroom van steeds wisselende maatschappelijke noden, koopkrachtdalingen enzovoort. Meer jobs zijn nodig om de vergrijzing op te vangen, maar komen er niet zonder meer groei en competitiviteit, die dan weer gebaat zijn met lagere belastingen en dus met minder inkomsten op korte termijn.

Het tegelijkertijd realiseren van alle drie doelstellingen is een quasinaatuurkundige onmogelijkheid zonder extra budgettaire ruimte dankzij een goede conjunctuur. Nu die ruimte opdroogt, kan alleen het pad van structurele hervormingen de benen van het Belgische trilemma uit een versmachtende patstelling houden.

Het IMF-rapport moet dus gelezen worden als een oproep tot daadkracht voor onze bewindvoerders. De huidige kabinetsperiode is immers de laatste voordat de vergrijzing budgettair inslaat met de pensioengolf van de babyboomgeneratie vanaf 2011-2012. Het zou alle hens aan dek moeten zijn om de laatste voorbereidende hervormingen door te voeren. In plaats daarvan hebben we meer dan een halfjaar verloren in het institutionele moeras, iets wat ook het IMF niet is ontgaan. Ondertussen is de conjunctuur gekeerd en wordt de begrotingssituatie kritiek.

Onze laatste 'window of opportunity' vóór de vergrijzing dreigt samen te vallen met conjunctuurvertraging en budgettaire zorgen. Zonder het glijmiddel van extra uitgaven zijn beleidshervormingen extra moeilijk. Maar ze zijn overduidelijk noodzakelijk. Oplapwerk van de begroting en bluswerk voor koopkracht volstaan bijlange niet. Er is grote behoefte aan echte sociaal-economische hervormingen. De remedies

die het IMF voorstaat, zullen niet door iedereen op gejuich worden onthaald. Ongetwijfeld kan er gediscussieerd worden over extra maatregelen en modaliteiten. Maar zijn er wel echte alternatieven die de volgende generatie niet met de rekening presenteren?

De conclusie is duidelijk: we moeten niet smalend of cynisch doen over de slepende institutionele crisis. Als we de institutionele impasse niet doorbreken, dan dreigt straks sociaal-economisch de noodtoestand.

2008 » It's the economy, stupid!

Het sociaal-economische nieuws wordt gedomineerd door onrust en onheil. Aanhoudende onrust over koopkracht, met truckers en landbouwers op de barricaden. Onheilsberichten over de Belgische pensioenen, die zich volgens een nieuwe studie op een hellend vlak naar armoede bevinden. Voor 40 procent van de 75-plussers dreigt armoede in 2016. Inkomensconsternatie en -frustratie alom dus, maar heeft iemand de gemene deler gezien?

Waarom zijn duurdere brandstoffen en grondstoffen zo'n probleem? Omdat we die kostprijs van de globalisering onvoldoende kunnen compenseren met de opbrengst van de globalisering. De Belgische economie verliest internationaal marktaandeel en plukt onvoldoende de vruchten van de globalisering. We zouden minder klagen als we de levensduurte konden dragen met nieuwe markten, nieuwe producten, nieuwe diensten en nieuwe hoogwaardige arbeid. Waarom zijn de wettelijke pensioenen te laag? Omdat er te weinig werkenden zijn, te veel niet-actieven en te weinig inkomsten om de pensioenen te verhogen. Bill Clinton wist het al in een andere context: 'it's the economy, stupid!'

Een doordachte strategie voor innovatie en groei is het

enige duurzame en positieve antwoord op de sociaal-economische uitdagingen. Tot zolang blijven we veroordeeld tot prutsen in de marge. Een zoethoudertje voor de professionele diesel, wat correcties op de laagste uitkeringen – het zijn allemaal doekjes voor het bloeden. De regering zit tussen hamer en aambeeld. Ze kan niet genoeg uitgeven om de noden te ledigen en al wat ze uitgeeft, is te veel. Het recentste rapport van de Hoge Raad van Financiën maakt de ijselijke rekening. De Belgische overheid leeft boven haar stand. Het begrotingstraject voor de vergrijzing wordt niet gevolgd en dreigt tegen 2011 al met 5 miljard euro te ontsporen. Voor de volgende generaties is dat een vermindering van de beleidsmarge met 200 tot 250 miljoen euro per jaar.

Van een dilemma gesproken: we geven te weinig uit voor de huidige noden en wat we uitgeven komt op rekening van de volgende generatie. De politieke ruzie over de groei van de gezondheidszorg is daarvan een goede illustratie. Een jaarlijkse groeinorm van 4,5 procent is vandaag de dag al scherp: het aandeel dat patiënten zelf moeten financieren, blijft maar stijgen. Voor morgen wachten omwentelingen in technologie, wetenschap en demografie. De kloof tussen de behoeften en de budgettaire marge zal alleen maar toenemen, want de 4,5 procent is al veel meer dan wat we budgettair aankunnen. Onze economie groeit immers veel minder snel en dus gaat de uitgavengroei in de gezondheidszorg ten koste van andere noden.

De wettelijke pensioenen zijn zo laag geworden omdat we gedurende meer dan dertig jaar prioriteit hebben gegeven aan een snelle groei van de gezondheidszorg. Je kunt een euro maar één keer uitgeven. Het aandeel van de gezondheidszorg in de totale sociale zekerheid is nagenoeg verdubbeld tussen 1980 en nu. De gezondheidszorg heeft de wettelijke pensioenen gekannibaliseerd.

We kunnen niet uit dit scenario komen zonder de bakens te verzetten. Als we op het bestaande speelveld blijven, zal de

spanning tussen behoeften en mogelijkheden alleen groter worden. En aangezien begrotingsavonturen of devaluaties uitgesloten zijn, is het antwoord op voorhand bekend: een nieuwe Belgische paradox van te weinig middelen voor onze behoeften én te veel uitgaven voor onze mogelijkheden. We zijn gedoemd tot echte hervormingen tenzij we met zijn allen willen tekenen voor relatieve verarming en achteruitgang, zowel in economische prestaties als in sociale bescherming. Die trend is nu al bezig.

In het huidige conjunctuurklimaat zijn vooral hervormingen nodig die geld opbrengen of geen geld kosten. Een efficiëntere overheid is wenselijk en onvermijdelijk in een publieke sector die de komende jaren een enorme personeelsuitstroom zal kennen. Een betere arbeidsmarkt met meer kansen en jobcreatie kan mee door een modernisering van de arbeidsregulering. Betere pensioenen beginnen bij een beter pensioensysteem, dat onder andere verouderde pensioenverschillen afbouwt, vervroegde pensionering tegengaat en kapitalisatie systematisch naast het wettelijk pensioen plaatst.

Al deze hervormingen worden door stapels internationale studies aanbevolen en zijn al in diverse Europese landen ingezet. Wat bij ons ontbreekt, is de moed en het inzicht om ze als dringend en noodzakelijk te onderkennen. En daarin speelt ook de publieke opinie een rol. Want de betogers voor meer koopkracht zijn vaak dezelfde die tegen een eerste aanzet als het Generatiepact fulmineerden. Ook zij moeten inzien dat het status quo niet alleen rampzalig is op lange termijn, maar ook op korte termijn een steeds hogere prijs vergt.

2009 › Overheidsschuld is niet gratis

Of overheden in het rood moeten gaan om de impact van de crisis te minderen, staat al lang niet meer ter discussie. Zowat alle ontwikkelde landen hebben sinds de start van de crisis extreme uitgaven gedaan, om de financiële markten te redden en om relancebeleid te voeren. Het gaat hier over duizenden miljarden en daarbij is spectaculair veel schuld gemaakt. De Verenigde Staten maken dit jaar een begrotingsstekort van maar liefst 13 procent, wat sinds de Tweede Wereldoorlog niet is voorgekomen. België heeft heel de voorbereiding van de vergrijzing opgeofferd en wil pas tegen 2015 opnieuw budgettair in evenwicht zijn. De staat van de Belgische overheidsfinanciën is desastreus.

De vraag is dus niet of we in het rood moeten gaan, maar of we nog dieper in het donkerrood moeten gaan dan nu. Vlaanderen is geen schuldenvrij eiland. De Belgische staatschuld is ook die van de Vlaamse belastingbetaler. De vergrijzing is ook onze last. Wie moeten dus niet doen alsof onze neus bloedt en we ons goed een Vlaamse schuld kunnen veroorloven. Als exportregio is ons lot in eerste instantie gebonden aan de internationale economie. Die economie is de crisis in getuimeld door een overmaat aan krediet en schuld. Nu moeten we de crisis dus oplossen met nog meer schuld. Dat kan gewoon niet blijven duren. Ooit komt de rekening.

We moeten ook opletten voor keynesiaans opbod. Dit is niet de Grote Depressie van de jaren dertig. De Amerikaanse economie krimpt niet met 30 procent zoals toen, maar met 4 procent. De werkloosheid gaat nu gemiddeld richting 10 procent, ze was meer dan het drievoudige toen. Anno 2009 heeft Europa een ruime sociale zekerheid die automatisch stabiliseert. We beleven al unieke mondiale extravaganza van

deficitspending. De motor in groei landen als China, India en Brazilië draait beter dan gevreesd. De crisis in Vlaanderen zal niet bezworen worden met Vlaamse tekorten. De Vlaamse economie is afhankelijk van de evolutie in afzetlanden en van onze prestaties daar. We moeten aan de toekomst denken. Dat betekent het verbeteren van concurrentiekracht, innovatie, onderwijs, ondernemerschap en export. Daarin moet de Vlaamse regering primair investeren.

Wie schuld wil maken om de Vlaamse economie te stutten, moet ook zorgen voor rendement. Het heeft dan bijvoorbeeld weinig zin koopkracht te genereren die gebruikt wordt voor buitenlandse producten of diensten. Of om infrastructuur te maken die buitenlandse firma's of buitenlandse arbeiders aanleggen. Daarenboven moet het geld heel snel rollen, want anders komt het te laat in de economische cyclus en is het een last in plaats van een boost. Het is een grote uitdaging om geld goed en tijdig te besteden tegen de economische cyclus in. Denk maar aan de beruchte lange doorlooptijd van Vlaamse vergunningsprocedures. Wie gaat voor deficit, moet dus glashelder bepalen welke middelen waar, wanneer en hoelang besteed worden. Tot nog toe is daarover in Vlaanderen en België vooral mist gespoten.

Bovenal mogen we de crisis niet wegsponden ten koste van de volgende generatie. Als we nu tekorten willen veroorzaken om de economie te stimuleren, moeten we ze straks ook zelf weer afbouwen, anders leven we opnieuw boven onze stand en maken we een nieuwe molensteen voor de toekomst. Als de Vlaamse regering de weg van de schuld kiest, dan moet er een meerjarig traject volgen waarin diezelfde regering de gemaakte schuld afflost.

De ervaring van de Belgische staatsschuld leert dat België – anders dan bijvoorbeeld de Verenigde Staten – er maar zeer moeilijk in slaagt om tekorten uit crisisperiodes later weg te werken in periodes van hoogconjunctuur. En dus blijft ook

hier de boodschap dat Vlaanderen en België prioritair moeten inzetten op meer economisch potentieel voor na de crisis. Dat vergt structurele veranderingen in economie, fiscaliteit, arbeidsmarkt en sociale zekerheid. Schulden maken, mag niet de gemaksoplossing zijn om de noodzaak van fundamentele hervormingen nog maar eens te ontkennen of uit te stellen.

De politieke marketing van relancebeleid via schulden kan niet mislukken. Als de economie verbetert, zal dat dankzij de relance zijn. Als het slecht blijft, zou het anders nog slechter geweest zijn. Daar is geen speld tussen te krijgen. Maar de echte realiteit is deze: de gemaakte schulden zijn zeker, maar de effectiviteit van de relance is onzeker. Daar moeten we dus rekening mee houden.

2010 › Menselijk kapitaal

België en Vlaanderen hebben nagenoeg geen natuurlijke rijkdommen en dus zijn mensen onze echte rijkdom. Onze welvaart stoelt op ondernemerschap, werkkraft, creativiteit en innovatie. Wie dat besef confronteert met het nieuws van de voorbije week, heeft er alweer serieuze kopzorgen bij.

Eerst berekende het Planbureau dat de hele Belgische economie achterligt in productiviteitsgroei in vergelijking met onze buurlanden. Productiviteit is de economische vertaling van innovatie. Minder productiviteitsgroei betekent dus dat ons economisch weefsel atrofieert. Daarna kwam de zoveelste pijnlijke studie over schoolverlating zonder diploma – het lot van bijna 15 procent van de Vlaamse scholieren. Als klap op de vuurpijl kwam de studiedienst van de Vlaamse regering met de melding dat de vergrijzing achteruitgang voor Vlaanderen in de komende decennia onafwendbaar maakt, tenzij we de resultaten van de twee andere studies ombuigen: meer productiviteit en meer inzetbaar talent.

Het is toch verbazend hoezeer we falen in de voor ons existentiële prioriteit van het menselijk kapitaal. Kijk naar de immigratie, die door de vergrijzing van de autochtone bevolking een hoofdader van demografische vernieuwing is geworden. Terwijl België historisch hoge immigratiecijfers kent, missen we hiervoor een strategische visie over controle en selectie. De integratie van migranten in de samenleving en in de economie is voor belangrijke deelgroepen totaal mislukt. Onze grote steden zijn het toneel van etterende getto's. Desondanks bleef het thema van migratie en integratie nagenoeg onbesproken in de recente kiescampagne.

De achterstelling van kwetsbare groepen in het onderwijs is schrijnend. Ons schoolsysteem is een van de meest egalitaire en democratische op de planeet. Maar wat een hefboom van opwaartse sociale mobiliteit zou moeten zijn, bewerkstelligt te vaak juist het omgekeerde. De oorzaak is collectief en structureel. Er zijn niet alleen de afvallers of bidders. Er is ook het 'watervalstelsel' dat leerlingen te snel in de richting van vooral ondergewaardeerde beroepen duwt. Er is de ongeremde studiekeuze, met een vrijblijvende massaproductie van diploma's, ongeacht de arbeidsperspectieven. Bedrijfsstages die de brug naar werk kunnen slaan, blijven onderontwikkeld. Bijna nergens ter wereld is de kloof tussen de studentendroom van ondernemerschap bij de instroom in het onderwijs en het gebrek aan ondernemerschap bij de uitstroom groter. En dan heb ik het nog niet over de ronduit beschamende onderwijsprestaties in Wallonië.

Na het onderwijs komt de arbeidsmarkt, met alweer eenzelfde patroon van verspilling. We kennen een feitelijke apartheid tussen arbeiders en bedienden. We investeren te weinig in vorming en dus in doorgroeien tijdens de loopbaan. Werknemers zitten te lang bij dezelfde werkgever en brengen zo hun carrière in gevaar. Tijdens de piekjaren van het leven werken velen te veel, om als oudere ofwel te weinig te wer-

ken, ofwel vervroegd te worden afgeschreven. Anderzijds zitten honderdduizenden vast in werkloosheid of in bodembanen.

De situatie is werkelijk schrijnend. Maar juist daarom biedt ze ook hoop. Ze betekent immers dat België een reservoir van onbenut en onderbenut potentieel heeft. Maar om dat reservoir daadwerkelijk aan te kunnen boren zullen dogma's moeten sneuvelen. In de eenentwintigste eeuw kunnen we geen open economie zijn zonder een duidelijk en assertief migratie- en integratiebeleid dat gekoppeld is aan een daadkrachtige justitie en ordehandhaving. Onderwijs moet het beter doen en dat vergt ook meer persoonlijke verantwoordelijkheid: bij ouders, bij leerlingen, bij leerkrachten en bij scholen.

Op de arbeidsmarkt moeten we ophouden met loopgraafdiscussies en eindelijk bevallen van een modern loopbaanmodel om anders, gevarieerder en langer te werken. Overheid, werkgevers en werknemers samen zullen daarin elk een nieuwe rol moeten spelen. De klok van de demografie tikt onheilspellend. We kunnen ons de stuitende verkwisting van mensen en talenten gewoon niet langer veroorloven.

2010 » **De Belgische crisis is ook de crisis van onze volksaard**

Is het u al opgevallen hoe de aanhoudende crisiswendingen culturele stereotypen bevestigen? Ga het maar even na. De Duitsers, Angela Merkel op kop, zijn hun pletwalsende zelf. Zeer *gründlich* in de eigen huishouding, bewust van de Duitse economische superioriteit en ongegeneerd dominant in het Europese crisisbeleid. Het is geen militarisme, maar een beschaafde variant die grotendeels neerkomt op hetzelfde: de eigen wil opdringen aan de zwakkeren in tijden van nood. Vraag het maar aan de Ieren.

De Ieren zelf laten zich ook van hun typische kant zien. De nationale trots gekrenkt door een Europees directorium. Stoutmoedig ondanks en juist door tegenslag. Klaar om de koffers te pakken richting groenere weiden, eeuwen Ierse diaspora achterna. Vóór de Ieren waren er de Grieken. Sinds mensenheugenis afkerig van de centrale overheid, teloorgang altijd al afgeschoven op buitenlandse heersers en overtuigd dat succes alleen kan door het systeem te manipuleren. Zie daar de ingrediënten voor een fraudecultuur die de wortel is van het Griekse kwaad, maar die blind blijft voor de eigen collectieve verantwoordelijkheid.

Tussendoor gingen de Fransen alweer de straat op. De revolutionaire spirit van 1789 of 1968 maakt er van massamobilisatie tegen de overheid een rite voor elke generatie. Zo werd een milde pensioenhervorming met de nodige Franse overdrijving tot een regelrechte cultuuroorlog verheven. Zo liepen ook scholieren instinctief storm tegen een maatregel die voor hen maar liefst een halve eeuw in de toekomst ligt en die juist hun pensioenen moet veiligstellen.

Aan de andere kant van het Kanaal laten de Engelsen moedig de Britse stiff upper lip zien. Premier Cameron serveert draconische besparingen die de burgers typisch flegmatisch trotseren. Met sporadisch protest bij vakbonden en studenten volhardt de Engelse bulldog zwijgzaam en verbeteren, onwrikbaar gelovend in de uiteindelijke afloop.

Bij de zielsverwanten in de Verenigde Staten bracht de crisis de fameuze Tea Party. Amerika herbeleeft zijn nationale revolutionaire mythe – de Boston Tea Party van 1773 – en een deel van de natie rebelleert opnieuw tegen de eeuwige aartsvijand: een dominante overheid. De populistische opstand tegen Obamanomics en Obamacare illustreert de unieke Amerikaanse vrijheidscultuur en is juist daarom zo moeilijk te begrijpen voor de hoofdschuddende Europese toeschouwer.

Dichterbij werden de electorale kaarten door de Nederlandse kiezer aartsmoelijk geschud. De politieke configuratie is er ongezien lastig, maar over besparingen wordt desondanks zakelijk en pragmatisch getrancheerd. Dat staaltje Hollandse nuchterheid contrasteert sterk met het surrealistische België, waar vier jaar politieke stilstand en communautair rondjes draaien vooralsnog alleen in het stemhokje resoneert.

Waren we Fransen, dan hadden we al massaal en hardnekkig betoogd, studenten op kop. Waren we Britten, dan hadden media en publieke opinie de hele politieke klasse al lang aan de schandpaal genageld. Waren we Amerikanen, dan hadden we zelf nieuwe politieke partijen gemaakt om de oude op te ruimen. Waren we Ieren, dan was de uitloop van talent naar het buitenland volop bezig.

Niets van dat alles. Een gespleten land mobiliseert niet. En de Vlaamse boer, hij ploegde voort, nietwaar? We weten ons wel te redden. Dat is de mentaliteit die eeuwenlange dominantie door buitenlandse mogendheden heeft nagelaten. Ze was een sterkte in tijden van overheersing. Ze is nog altijd een troef die, wanneer gekoppeld aan werkkraft, welvaart kan brengen ondanks en niet dankzij het beleid. Maar ze is een grote zwakte in tijden van politieke crisis. Ze voedt de illusie dat het misschien hopeloos is, maar niet zo ernstig. Ze brengt apathie die tot verval leidt.

De rekening van de crisis loopt op met elke dag van uitstel. Het Belgische surrealisme zal uiteindelijk plaatsmaken voor het onvermijdelijke realisme van hervormen en besparen. We gaan gegarandeerd van illusie naar desillusie. En dat hebben we dus ook aan onszelf te wijten.

2011 » Het schuldenspook waart overal

Wat hebben Europa, de Verenigde Staten en China met elkaar gemeen? Het antwoord zal u misschien verbazen: een grote overheidsschuld. De gemiddelde overheidsschuld in de eurozone is thans 90 procent van alles wat de economie jaarlijks genereert (bbp). De federale Amerikaanse schuld rondt dit jaar de kaap van 100 procent; 120 procent van het bbp als je de schulden van de staten erbij optelt. De officiële Chinese overheidsschuld is slechts 20 procent, maar Chinese statistiek moet je met emmers zout nemen. Experts schatten dat de realiteit bij de 80 procent van het Chinese bbp ligt.

In het Westen is de grootste overheidsschuld daarenboven onzichtbaar, want toekomstig. Hij bestaat uit de nog te financieren uitgaven aan pensioenen en gezondheidszorg, die door de vergrijzing sterk zullen oplopen. Als je die meetelt, kom je aan veelvouden van de actuele percentages. Voor België krijg je een virtuele overheidsschuld van maar liefst 375 procent van het bbp. Uiteraard zullen wij en de financiële markten het nooit zover laten komen. Maar het geeft wel een idee van de berg die we over moeten.

In Europa is er dan nog de lopende rekening van de euro-crisis. Steun aan Griekenland, Ierland en Portugal heeft al 370 miljard harde euro's gekost en het einde van de tunnel is nog lang niet in zicht. In het kielzog van de financiële crisis zijn er ook nog grote privéschulden. Dat is vooral het geval in landen waar een vastgoedzeepbel is gebarsten, waardoor de waarde van patrimonium een duik heeft genomen. In de Verenigde Staten is er dan nog de erfenis van een jarenlange consumptieverslaving op krediet. Privéschulden alleen bedragen in de Verenigde Staten maar liefst 260 procent van het bbp. Welkom in het schuldtijdperk, waar de overheden op

hun tandvles zitten, de banken om geld smeken en burgers de buikriem voelen.

Nu zijn er natuurlijk grote verschillen tussen landen. Er is de factor van de economische groei. Als China stevig blijft groeien, dan kan zijn schuld zo afnemen. In andere landen is de overheid armlastig maar zijn de burgers zeer rijk, wat een ultieme garantie van solvabiliteit geeft. Dat is onder meer het geval in België. Het gezamenlijke vermogen van de Belgen bedraagt meer dan 730 miljard euro, en dat is dan nog zonder vastgoed – meer dan het dubbele van de actuele staatsschuld. Veel hangt ook af van wie de overheidsschuld financiert: het binnenland of het buitenland. Hoe meer je elders moet ophalen, hoe kwetsbaarder je bent op de financiële markten – vraag het maar aan de Grieken. En wie zoals de Verenigde Staten zijn schulden ziet uitgedrukt in de eigen munt, kan altijd het laatste redmiddel gebruiken: gewoon geld bijdrukken. Dat geeft dan een feitelijke devaluatie en een collectieve verarming, maar het doet wel de schulden wegsmelten. Merk op: in de eurozone kunnen landen niet zomaar bijdrukken ondanks euroschulden – een van de zaken die het herstel in de zwakke Zuid-Europese landen nu parten speelt.

De bottomline is niettemin duidelijk. Vele landen leven boven hun stand door een combinatie van crisisuitgaven en zeer dure overheidsbestedingen, vooral in de sociale zekerheid. Dezelfde landen hebben niet (Europa) of niet langer (de Verenigde Staten) de economische dynamiek om de budgettaire gaten courant dicht te fietsen. De Verenigde Staten lenen tegenwoordig veertig cent op elke dollar die ze besteden en zakken elke maand maar liefst honderd miljard dollar verder in het rood. De financiële crisis, in Europa snel gevolgd door de eurocrisis, heeft de financiële kwetsbaarheid van de overheden pijnlijk blootgelegd.

Aan het begin van een halve eeuw vergrijzingskosten, met een economie in een moeilijke overgangsfase en met een over-

heidsbeslag en een totale belastingdruk die al dicht bij hun historische piek staan, moeten we realistisch zijn. Onze welstand en welvaart steunen deels op illusie of op roofofbouw, ten koste van de volgende generatie. We moeten opnieuw met de beide benen op de grond komen te staan. We gaan de komende jaren moeten verarmen, zodat we daarna opnieuw rijker kunnen worden. En we moeten ervoor zorgen dat de nieuwe rijkdom deze keer echt en duurzaam zal zijn, in plaats van een luchtkasteel dat ooit door anderen zal worden afbetaald.

2012 › Holland boven

De Nationale Bank maakt een studie over indexering, die bij de premier blijft liggen en dan maar gelekt wordt door de directeur. Een vicepremier wil bedrijven minimumbelastingen opleggen. Een handvol loodsen blokkeren straffeloos de havens. Een prominent politicus stelt voor om in autonome overheidsbedrijven toch één onafhankelijke bestuurder te benoemen.

Wat typeert deze samenvatting van één weekje Belgische politiek? Improvisatie en amateurisme. In een ernstig land wordt ernstig gedebatteerd over een rapport van een gerespecteerde instelling. Correct belastingbeleid start met ernst en zakelijkheid, niet met populisme. Stakingen leggen geen landen lam die een faire stakingsregeling met minimumprestaties afspreken. Autonome overheidsbedrijven kunnen slechts autonoom zijn wanneer niet één, maar alle bestuurders op basis van professionalisme worden gekozen.

Het eindresultaat was in dezelfde week evenzeer zichtbaar, maar haalde amper de landelijke pers. Op hetzelfde moment dat de Vlaamse havens waren stilgelegd, werd bekend dat Nederland de grootste maritieme transportnatie van Europa was geworden, meer dan dubbel zo groot als België. En ter-

wijl de Europese zwemkampioenschappen Vlaanderen verlieten omdat onze beste Antwerpse infrastructuur de normen niet haalde, konden ze vlotjes in pakweg Eindhoven doorgaan, mochten de Nederlanders het willen.

Ziedaar de balans van een contrast in politieke cultuur. Tussen een land waar het Centraal Planbureau de weg uittekent, en een land dat bulkt van overleg- en studieorganen die niemand volgt. Een land dat een veelvoud van zijn bbp in pensioenkapitaal heeft gespaard, en een land dat een veelvoud van zijn bbp toekomstige pensioenschuld heeft. Een land dat in 2006 zijn gezondheidszorg grondig hervormde, en een land dat niet verder geraakt dat een jaarlijkse groeicnorm. Een land dat de pensioenleeftijd voor de toekomst heeft verhoogd, en een land waar de pensioenleeftijd een dogma blijft zolang de toekomst niet de crisis van vandaag is. Een land waar immigratie en integratie de agenda beheersen, en een land dat alleen acute excessen bestrijdt.

Lang niet alle Nederlandse keuzes verdienen navolging. Maar er wordt gekozen. En de keuzes zijn doordacht en pragmatisch voorbereid, vaak vanuit een strategisch perspectief. Enkele maanden geleden werd in België gepleit voor technocratie. Ik ben tegen politieke technocraten. Maar ik pleit wel voor meer technocratische politiek. Zolang we die niet ontdekken in België, zal het 'Holland boven' blijven.

2013 » Is meer schuld wel moreel?

Het is bonje onder economen, nu een bekende studie het verband tussen hoge schuld en lage groei heeft overschat. Laten we de groeicalculus even inruilen voor de vraag of meer schuld moreel goed of slecht is.

Wie schuld maakt, besteelt de toekomst. Toekomstige welvaart moet immers de schulden van het verleden afbeta-

len. Onze grootste schuldfactuur is die van de vergrijzing. De pensioenen en de gezondheidszorg die de babyboomers zichzelf hebben beloofd, hebben ze niet zelf gefinancierd. De volgende generatie zal de rekening moeten betalen. Trek die factuur naar het heden en we kijken aan tegen een staatsschuld van rond de 400 procent. Elke vraag naar meer schuld is dus de vraag om de jongere generaties, boven op de enorme last van de vergrijzing, nog meer in onze schuld te verzuipen.

Wie wordt overigens rijk van de schuldverslaving die Europa en België al meer dan dertig jaar kenmerkt? Afbetalingen en interesten op de schuld gaan naar degenen die geld overhadden om het uit te lenen: banken, goeude spaarders en grote beleggers. Elke euro die gaat naar schuldaflossing kan niet gaan naar lokale investeringen in infrastructuur, onderwijs of sociaal beleid, noch naar een lastenverlaging die de burgers meer vrijheid geeft.

Overheidsschuld is een georganiseerde regressieve herverdeling van de welvaart van de toekomst naar de rijken van vandaag. Kijk naar de staat van de wegen, schoolgebouwen en ziekenhuizen in België en je ziet het resultaat van een land dat elk jaar verplicht is een belangrijk deel van zijn inkomsten aan schuldaflossing te besteden. Het maatschappijbeeld van schuldverslaving is dat de rijken rijker worden, de armen minder kansen kunnen krijgen, en iedereen tot een vorm van schuldslavernij wordt veroordeeld. Wat anders is tegenwoordig het lot van de volkeren in Zuid-Europa?

Excessieve schuld was ook het fundament onder de vastgoedbubbels en het casino op de financiële markten, die ons uiteindelijk in de crisis hebben gestort. De basis van onze schulden crisis zijn schulden. Nog meer schuld zal de crisis dus niet oplossen.

Daarmee is niet gezegd dat de wijze en het tempo van schuldaflossing niet bewaakt moeten worden, noch dat het hoe en waar van besparen of belastingen geen belangrijke be-